

Protestantse
Kerk

Vindplaats van |
geloof, hoop en liefde |

Over de betekenis van uw kerkgebouw

gesprekshandreiking voor kerkenraden bij de nota
Speelruimte gezocht. Protestantse visie op kerkgebouwen.

1. Inleiding

Deze tekst is een handreiking bij de nota *Speelruimte gezocht. Protestantse visie op kerkgebouwen* (in het vervolg van de tekst kortweg *Speelruimte gezocht*). De handreiking gaat ervan uit dat u deze nota gebruikt om in uw gemeente/kerkenraad het gesprek te voeren over de betekenis van uw kerkgebouw. Het is geen complete handleiding voor het schrijven van een beleidsplan of een paragraaf over uw gebouwen. Wel zult u met deze handreiking een aantal bouwstenen kunnen formuleren die u helpen om de betekenis van uw kerkgebouw in te passen in het meerjarenbeleid van uw gemeente. (Zie ook bijlage 1 van de nota, waarin een aanzet wordt gegeven voor een stappenplan om tot een 'visie op de toekomst van ons kerkgebouw' te komen.)¹

In deze handreiking komen de volgende onderwerpen aan de orde.

1. De gebruiksmogelijkheden van deze handreiking.
2. Tips voor de manier waarop u de nota *Speelruimte gezocht* in uw gemeente aan de orde kunt stellen.
3. Een beschrijving van hoe u de verschillende onderdelen van de nota kunt gebruiken.
4. Een overzicht van ander (online) beschikbaar materiaal.

Feedback welkom

De nota *Speelruimte gezocht* is door het moderamen van de generale synode vrijgegeven als een gespreksnota. Dat betekent dat uw feedback op de nota welkom is. Heeft u opmerkingen of tips bij de inhoud van de nota of heeft u vragen, deel deze dan met ons via info@protestantsekerk.nl.

---

1. Wanneer u de gesprekshandreiking wilt gebruiken omdat uw kerkelijke gemeente een vraag heeft gekregen van de burgerlijke overheid om op korte termijn mee te denken over een **kerkenvisie**, dan is het aan te bevelen om allereerst naar bijlage 1 van de nota *Speelruimte gezocht* te kijken.

2. Gebruiksmogelijkheden van de handreiking

Doel van de handreiking is om kerkenraden en colleges/wijkraden van kerkrentmeesters² te ondersteunen bij hun bezinning op het (toekomstig) gebruik van hun kerkgebouw(en). De handreiking volgt de insteek van de nota *Speelruimte gezocht*, namelijk dat een kerkgebouw voor een gemeente van de Protestantse Kerk als een waardevol bezit mag worden beschouwd, als een kans om de gemeente een vindplaats van geloof, hoop en liefde te laten zijn.

De handreiking is geschikt om het gesprek te voeren over de toekomst van kerkgebouwen, maar u kunt er ook meteen praktisch mee aan de slag: de nota *Speelruimte gezocht* bevat namelijk een afwegingsmodel waarmee u de keuzes in beeld kunt brengen die relevant zijn wanneer u over de betekenis en het gebruik van een kerkgebouw nadenkt. Aan de hand van dit model kunt u een visie op de betekenis van uw kerkgebouw formuleren, een visie die u met anderen kunt delen en ook kunt uitwerken tot een meerjarenbeleid.

Gebruik van de handreiking

U kunt het gesprek over het kerkgebouw inpassen in het meerjarenbeleid van uw gemeente, en uw kerkgebouw in breder perspectief bekijken. Wat is de kern van uw gemeente-zijn? Welke doelen vloeien daar voor de komende jaren uit voort? En hoe past het benutten van uw kerkgebouw daarin? U kunt het ook omdraaien: een gesprek over de betekenis van uw kerkgebouw kan de aanzet geven om eens opnieuw, met een frisse blik, naar visie en beleid van uw gemeente te kijken.

Tips

- **Heeft uw gemeente onlangs (in de afgelopen twee jaar) een nieuw beleidsplan opgesteld?**
Gebruik het gesprek over het kerkgebouw dan als een tussentijdse toets. Geeft het beleidsplan voldoende aandacht aan de betekenis van het kerkgebouw? Levert het gesprek over het

kerkgebouw u tips, verbeterpunten op voor het moment dat uw gemeente een nieuw beleidsplan gaat opstellen?

- **Gaat uw gemeente binnenkort een nieuw beleidsplan opstellen?**

Gebruik het gesprek over het kerkgebouw dan als een aanleiding voor het beantwoorden van een aantal belangrijke vragen voor uw gemeente. Wat is voor u de betekenis van de eredienst? Hoe wilt u diaconaal en missionair aanwezig zijn in dorp, wijk of stad?

N.B.

Het voorbereiden en schrijven van een beleidsplan is een onderwerp op zich. Meer informatie hierover vindt u op [de website](#) van de Protestantse Kerk. U kunt zo nodig ook externe ondersteuning aanvragen. Informeer naar de mogelijkheden via info@protestantsekerk.nl.

---

2. Om de tekst eenvoudig te houden, wordt voortaan vooral de term kerkenraad gebruikt. De handreiking is uiteraard ook geschikt voor een bezinning in een college of wijkraad van kerkrentmeesters.

3. Voorbereiding

Wanneer u de nota *Speelruimte gezocht* gaat bespreken, is het handig om de volgende voorbereidingen te treffen:

- Stel een kleine voorbereidingscommissie samen die een voorstel doet hoe u het gesprek gaat voeren, wat het doel van het gesprek is én wat de opbrengst zal zijn; wat gaat u ermee doen? Het kan zinvol zijn deze voorzet eerst aan de kerkenraad voor te leggen. Dat voorkomt dat u straks met resultaten komt die niet passen bij de plannen en ideeën van de kerkenraad.
- De nota is een beknopte tekst. Het is handig als alle gespreksdeelnemers de nota van tevoren hebben gelezen.
- Het is aan te bevelen dat iemand aantekeningen maakt van de gesprekken.
- Wijs een gespreksleider aan. Hij of zij helpt vooral om het gesprek te leiden en de goede vragen te stellen bij alle deelonderwerpen. Hij of zij bewaakt de tijd en zorgt ervoor dat alle deelnemers aan het gesprek tot hun recht komen.

Als u met een voorbereidingscommissie werkt, is het ook aan te bevelen om de bespreking van de vier onderdelen van de nota steeds goed voor te bereiden en de voorgestelde gespreksvragen aan te vullen met vragen die specifiek betrekking hebben op uw gemeente/kerkgebouw.

Is het uw doel om met deze reeks bijeenkomsten een visie te formuleren op de toekomst van uw kerkgebouw (dit is aan te bevelen), dan is het aan te raden om van elke stap die u zet de hoofdlijnen van uw gesprek vast te leggen in een document.

4. Bespreking van de nota *Speelruimte gezocht*

4.1 Inleiding

De handreiking volgt de opbouw van de nota *Speelruimte gezocht*. Die bestaat - kort gezegd - uit de volgende onderdelen.

1. Hoe kijken we als gelovigen aan tegen de betekenis van ons kerkgebouw?
2. Welke praktische zaken zijn voor ons als kerkgemeenschap van belang wanneer we over ons kerkgebouw nadenken?
3. Welke meerwaarde heeft ons kerkgebouw voor onze directe omgeving?
4. Hoe kunnen we deze drie factoren afwegen wanneer we keuzes willen maken over het gebruik of de toekomst van ons kerkgebouw?

Bij de eerste drie onderdelen krijgt u steeds een korte samenvatting van het betreffende hoofdstuk uit de nota, gevolgd door een aantal gespreksvragen. U kunt er uiteraard uw eigen gespreksvragen aan toevoegen. Bij onderdeel 4 staat een schets hoe u het afwegingsmodel kunt toepassen op uw eigen situatie.

Het staat u uiteraard vrij om de vier beschreven onderdelen over meer of minder bijeenkomsten te verdelen. Ook kunt u overwegen om te starten met een voorbereidingsbijeenkomst, waarin u kennismaat, verwachtingen deelt, en bespreekt wat het doel is van het traject dat u met elkaar gaat lopen. U kunt op die voorbereidingsbijeenkomst ook een voorschot nemen op het bespreken van de nota. De exacte planning hangt ook af van de tijd die u wilt of kunt nemen voor de bezinning.

Hierna wordt het af te leggen traject als vijf afzonderlijke bijeenkomsten beschreven. Afhankelijk van uw eigen bedoeling met dit traject en het tempo dat u kiest, kunt u minder of meer bijeenkomsten wijden aan de beschreven inhoud.

4.2 Voorbereidingsbijeenkomst

Vorbereiding

Alle deelnemers lezen in ieder geval de eerste twee hoofdstukken (inleiding en opzet nota) van de nota *Speelruimte gezocht*.

Inhoud

In een voorbereidingsbijeenkomst kunt u het volgende doen:

1. Kennismaken: wie doen mee, en vanuit welke rol in de gemeente?
2. Bespreken doel van de bijeenkomsten: welke opbrengst verwachten de initiatiefnemers? Wat gebeurt er na afloop met die opbrengst?
3. Werkwijze: hoe gaat u met elkaar in gesprek, wat kunt u van elkaar verwachten? Ook de planning komt aan de orde. Het is zinvol om vrij precies af te spreken hoeveel bijeenkomsten u verwacht te organiseren en welke onderdelen daarin aan de orde komen.
4. Om de verwachtingen op elkaar af te stemmen, heeft het zin om de eerste twee hoofdstukken van de notitie *Speelruimte gezocht* met elkaar te bespreken. Centrale vraag: geldt wat voor veel gemeenten in de Protestantse Kerk een relevant vraagstuk is ook voor ons?
5. Afhankelijk van uw doelstellingen kan het zin hebben om het huidige beleidsplan van uw gemeente op tafel te hebben en te kijken wat het beleidsplan zegt over de betekenis van het kerkgebouw.

Gespreksvragen

- Hoe kijkt u op dit moment aan tegen de betekenis van het kerkgebouw van uw gemeente, als een lust of als een last? En waarom?
- Wat staat er in het beleidsplan van uw gemeente over de betekenis van het kerkgebouw? Biedt dat houvast voor uw gesprekken? Of is juist inhoudelijke aanvulling van de paragraaf over het kerkgebouw nodig?
- Stel, uw gemeente moet kiezen tussen
  - de predikantsformatie gaat met 0,2 fte omlaag of
  - het kerkgebouw wordt van donderdag tot en met zaterdag voor een mooi bedrag verhuurd aan een andere geloofsgemeenschap; u kunt de kerk dan niet gebruiken.Wat zou uw voorkeur hebben? En waarom?
- Hoe zou u het vinden als het kerkgebouw van uw gemeente extra gebruikers krijgt, naast uw eigen gemeente, en uw gemeente houdt er geen geld aan over? Denk aan
  - een migrantenkerk op zondagmiddag/avond
  - concerten op zaterdagmiddag

- voorlichtingsavonden van de burgerlijke gemeente
- een eettafel, georganiseerd door het wijkbureau of de dorpsraad in uw woonplaats
- tentoonstellingen van lokale kunstenaars
- repetitie-avonden van de lokale muziekvereniging.

Kies uit wel/niet wenselijk of geen mening.

Bespreek zo nodig bij elke gespreksvraag de antwoorden van de deelnemers. Bent u het makkelijk met elkaar eens of zijn er grote verschillen van inzicht? En wat zijn de motieven daarachter?

4.3 Tweede bijeenkomst: Theologische perspectieven

Vorbereitung

Alle deelnemers lezen uit *Speelruimte gezocht* het theologische hoofdstuk (hoofdstuk 1) en noteren hun drie belangrijkste vragen/opmerkingen bij dit hoofdstuk.

Inhoud

In deze bijeenkomst staat het theologische perspectief centraal. Kort samengevat houdt dat in: hoe kijkt u als *gelovigen* naar uw kerkgebouw? In de nota *Speelruimte gezocht* worden drie invalshoeken benoemd:

- Vanuit het aspect **heiligheid**. Het gaat dan in de eerste plaats om God die interacteert met de wereld. Een kerkgebouw is de plaats waar deze interactie bij uitstek een plek heeft, in de verkondiging van het evangelie en in dienst aan de wereld.
- Vanuit het aspect **gemeenschap**. Het verhaal van de kerk draait ook om ontmoeting met elkaar. Mensen zijn geschapen om in relatie met God én met elkaar te leven. Kerkgebouwen zijn vanuit dit perspectief die plekken waar dit zichtbaar wordt: waar mensen niet alleen met God maar ook met elkaar in verbinding worden gebracht, en waar zij oog en hart krijgen voor hun naaste in nood.
- Vanuit de **persoonlijke ervaring**. Het gaat in het verhaal dat kerken vertellen vaak ook gewoon over onszelf. En dat mag: wanneer we een plek als heilig ervaren doet onze eigen beleving helemaal mee.

In deze bijeenkomst draait het om een verkenning van deze drie perspectieven. Het is aan te bevelen om in een eerste ronde gelegenheid te geven om het theologische hoofdstuk nader te verkennen.

- Is het onderscheid tussen de drie invalshoeken helder?

- Wat zijn uw vragen of kanttekeningen bij de beschreven invalshoeken?

Gespreksvragen

Vervolgens kunt u in een tweede ronde het gesprek voeren over de drie theologische perspectieven.

Mogelijke gespreksvragen:

- Welke theologische invalshoek vindt u het beste passen bij uw gemeente op dit moment? Geldt dat voor de hele gemeente of zijn er verschillen, bijvoorbeeld tussen ouderen en jongeren?
- Kent u gemeenten in de buurt die meer passen bij de overige invalshoeken?
- Welke invalshoek past u persoonlijk het beste?
- Stel, uw gemeente stoot het huidige kerkgebouw af en komt voortaan samen in het dorps huis of een buurtcentrum. Daardoor is het mogelijk om voor 10 jaar een fulltime predikant aan te houden (of extra aan te stellen). Hoe kijkt u daartegenaan?

Bespreek zo nodig bij elke gespreksvraag de antwoorden van de deelnemers. Bent u het makkelijk met elkaar eens of zijn er grote verschillen van inzicht? En wat zijn de motieven daarachter? Probeer zo mogelijk te formuleren welke van de theologische invalshoeken het beste bij uw gemeente past.

4.4 Derde bijeenkomst: Kerkelijke (praktische) perspectieven

Vorbereitung

Alle deelnemers lezen hoofdstuk 2 van de nota *Speelruimte gezocht* en noteren hun drie belangrijkste vragen of kanttekeningen bij de tekst.

Inhoud

In deze bijeenkomst staan de meer praktische perspectieven centraal. Het gaat dan om de vraag in welke mate het kerkgebouw geschikt is om de doelstellingen van de gemeente te bereiken, de activiteiten te herbergen die de gemeente belangrijk vindt. En ook: kan en wil de gemeente de kosten dragen die nodig zijn om het kerkgebouw in stand te houden?

In de nota *Speelruimte gezocht* komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- het kerkgebouw als liturgische ruimte
- het kerkgebouw als 'huis' voor missionaire en diaconale presentie
- het kerkgebouw als passende ruimte voor alle activiteiten van de gemeente

- de bedrijfsmatige kant van het kerkgebouw: hoeveel tijd en geld besteed je als gemeente aan het in stand houden van het gebouw, het onderhoud? Kunt u daar een percentage aan hangen? En vindt u dat redelijk/onredelijk?
- duurzaamheid: is uw kerkgebouw bijvoorbeeld energiezuinig (te maken)?
- emotie: in welke mate is uw gemeente en ook de buurt of het dorp gehecht aan het kerkgebouw? Welke consequenties heeft dat voor eventuele veranderingen die u kunt overwegen (verkoop, nevengebruik, gedeeld gebruik)?

Uitwerking

Allereerst is het handig om na te gaan of de tekst van hoofdstuk 2 nog vragen oproept, aanvullingen nodig heeft die specifiek voor uw gemeente gelden. Is de kerk waar u samenkomt bijvoorbeeld niet het eigendom van de gemeente, dan zijn de bedrijfsmatige vragen waar u voor staat anders. Daarnaast zijn dan de mogelijkheden om uw onderkomen aan te passen waarschijnlijk ook beperkter.

Vervolgens gaat het erom dat u als gemeente/ werkgroep van deze elementen (maar u kunt ook andere toevoegen) probeert vast te stellen hoe uw gemeente er op dit moment voorstaat. Om dit na te gaan kunt u de uitgebreide beschrijvingen van de genoemde elementen uit de nota *Speelruimte gezocht* gebruiken en bij elk onderwerp de volgende vragen stellen:

- *Hoe belangrijk vinden we dit onderwerp voor onze gemeente?*
Dit kunt u bevragen door een rangvolgorde te laten bepalen of door punten te laten verdelen over alle onderwerpen. Door ze van alle deelnemers bij elkaar op te tellen, krijgt u een beeld van de ideeën die er leven. Om een voorbeeld te geven: wanneer uw gemeente of dorp of wijk erg emotioneel gehecht is aan het kerkgebouw, dan moet u mogelijk veel weerstand overwinnen om veranderingen door te voeren.
- *In welke mate zijn we tevreden over de huidige invulling van elk onderdeel?*
Is het kerkgebouw bijvoorbeeld voldoende passend voor de wijze waarop u nu de eredienst viert? Is het gebouw voldoende geschikt voor de activiteiten die u wilt organiseren? Bent u tevreden met het kostenniveau van gebruik en onderhoud van de kerk? Ook dit kunt u bijvoorbeeld toetsen door per item een rapportcijfer op te halen (1 = zeer ontevreden, 10 = zeer tevreden).

Voor het element 'emotie' is dit wat lastig. U kunt daarvoor de volgende vraag gebruiken: in welke mate (1-10) moet 'emotie' een rol spelen in de keuzes die we als gemeente maken over ons kerkgebouw?

Praktisch is het handig om de scores te laten noteren op een whiteboard of flap. Dat maakt het ook makkelijk om de resultaten van de hele groep bij elkaar op te tellen.

Ten slotte is het belangrijk om conclusies te trekken uit deze sessie:

- Zijn er duidelijke prioriteiten aan te wijzen?
- Bent u als groep/gemeente eensgezind over de keuzes of zijn er grote verschillen?

N.B.

Het is ook mogelijk om het gesprek te voeren aan de hand van stellingen (eens/oneens).

4.5 Vierde bijeenkomst: Maatschappelijke perspectieven

Vorbereiding

Alle deelnemers lezen hoofdstuk 3 van de nota *Speelruimte gezocht* en noteren hun drie belangrijkste vragen of kanttekeningen bij de tekst.

Inhoud

In deze bijeenkomst staan de maatschappelijke perspectieven centraal. Het gaat dan om de vraag: hoe kijkt de samenleving, de dorpsgemeenschap, hoe kijken de bewoners van wijk of stad naar uw kerkgebouw? Hebben zij er ook iets over te zeggen?

In de nota *Speelruimte gezocht* komen de volgende aspecten aan de orde:

- stedenbouwkundig
- architectonisch
- cultureel
- eigenaarschap
- economisch

Uitwerking

Allereerst is het handig om na te gaan of de tekst van hoofdstuk 3 nog vragen oproept, aanvullingen nodig heeft die specifiek voor uw gemeente gelden. Is uw kerkgebouw bijvoorbeeld een rijksmonument, dan zijn de mogelijkheden om uw gebouw aan te passen vaak beperkt. En is de kerk waar u samenkomt niet het eigendom van uw gemeente, dan is de economische waarde niet zo'n relevant onderwerp.

Vervolgens gaat het erom vast te stellen hoe belangrijk de maatschappelijk onderwerpen voor uw gemeente zijn. Om dit na te gaan kunt u de uitgebreide beschrijvingen van de genoemde elementen uit de nota *Speelruimte gezocht* gebruiken en bij elk onderwerp de volgende specifieke vragen stellen:

- Stedenbouwkundige aspecten: hoe typeert u uw kerkgebouw? Kunt u dit als een kans benutten? Of is dit voor uw gemeente niet relevant? (score op een schaal van 1 - 10)
- Architectonische aspecten: hoe typeert u uw kerkgebouw? Kunt u dit als een kans benutten? Of is dit voor uw gemeente juist beperkend? (score op een schaal van 1 - 10).
- Culturele aspecten: hoe typeert u uw kerkgebouw? Als een culturele schat die gekoesterd, bewaard en gezien mag worden? Of vooral als een functioneel gebouw waar het gebruik centraal staat? (score op een schaal van 1 - 10)
- Gedeeld eigenaarschap: wie is eigenaar van het kerkgebouw? Bent u dat als gebruiker? Of doet het dorp, de wijk ook mee? (score op een schaal van 0% - 100%)
- Economische waarde: hoe schat u de economische waarde in van uw kerkgebouw? Zou u het ervoor over hebben om de kerk daarvoor te verkopen en de opbrengst te benutten voor de opbouw van uw gemeente? (score op een schaal van 1 - 10)

Praktisch is het handig om de scores te laten noteren op een whiteboard of flap. Dat maakt het ook makkelijk om de resultaten van de hele groep bij elkaar op te tellen.

Ten slotte is het belangrijk om conclusies te trekken uit deze sessie:

- Zijn er duidelijke keuzes aan te wijzen?
- Bent u als groep/gemeente eensgezind over de keuzes of zijn er grote verschillen?

Tips

- Het is ook mogelijk om het gesprek te voeren aan de hand van stellingen (eens/oneens).
- Een tip is ook om mensen 'van buiten' te vragen om hun mening te geven over deze onderwerpen. Hoe kijkt de buurt, het dorp aan tegen de culturele waarde van uw kerkgebouw? En in hoeverre ervaren zij ook eigenaarschap? Zouden ze betrokken willen worden bij plannen om het gebouw geschikt te maken voor medegebruik? U kunt bijvoorbeeld een paar 'smaakmakers' uit uw buurt of dorp uitnodigen voor een gesprek of een kleine interviewronde organiseren (met vragen/stellingen die passen bij de vragen die u als werkgroep/kerkenraad ook

behandelt). Gebruik de 'inbreng van de burens' bij uw conclusies.

4.6 Vijfde bijeenkomst: Afwegingen maken

Vorbereiding

- Alle deelnemers lezen hoofdstuk 4 van de nota *Speelruimte gezocht* en noteren hun drie belangrijkste vragen of kanttekeningen bij de tekst.
- In deze bijeenkomst gaat u gezamenlijk een afweging maken van de verschillende betekenissen die u in de vorige bijeenkomsten hebt toegekend aan uw kerkgebouw. Om die afweging te maken, is het handig wanneer u de uitkomsten van de drie vorige bijeenkomsten kort hebt samengevat (elk op maximaal 1 A4).
- Print het schema uit hoofdstuk 4 een aantal keren uit of teken het groot na op een flap of een whiteboard.
- U kunt eventueel bijlage 1 uit de nota *Speelruimte gezocht* gebruiken als stramien om als afsluiting de opbrengst van uw gesprekken op papier te zetten.

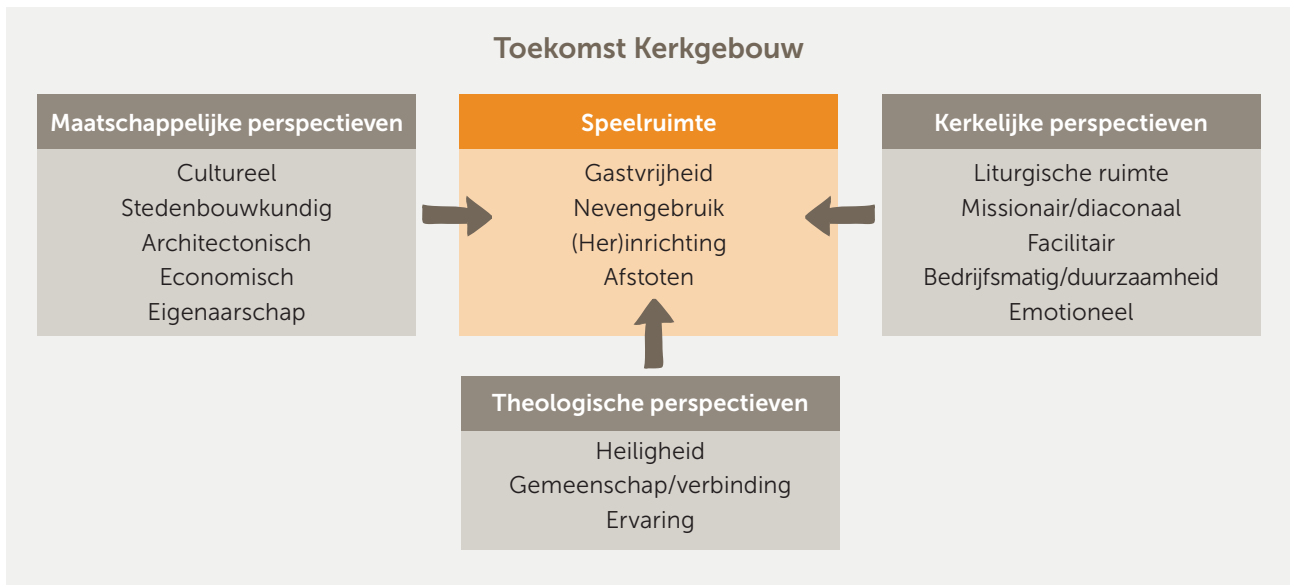
Inhoud

In de vorige bijeenkomsten hebt u als groep prioriteiten beschreven rond drie perspectieven op uw kerkgebouw en (voorlopige) keuzes bepaald. Nu gaat het erom dit alles samen te brengen in een afwegingsmodel. Dat wil zeggen: dat is nodig op het moment dat u een inhoudelijke, op de toekomst gerichte keuze wilt maken over het gebruik en de bestemming van uw kerkgebouw. In deze bijeenkomst definieert u samen de lokale speelruimte daarvoor. Om de opbrengst van uw denkproces vruchtbaar te maken voor nader gesprek (in kerkenraad of gemeente) is het aan te bevelen de eindresultaten vast te leggen in een kort document.

Uitwerking

Voor dit onderdeel gebruikt u het afwegingsmodel uit hoofdstuk 4 van *Speelruimte gezocht* (hieronder ook weergegeven). Voordat u de verschillende afwegingen die u hebt gemaakt (zie vorige stappen) naast elkaar legt, is het aan te bevelen om de werkwijze te bespreken: zijn er vragen bij het afwegingsmodel of de wijze waarop u dit samen gaat toepassen? Het is handig om daarover overeenstemming te hebben voordat u aan de slag gaat. Als voorbereidingsgroep/gespreksleider kunt u het beste eerst de rest van deze paragraaf bestuderen en op basis daarvan aan de groep een voorstel doen/uitleg geven.

Toelichting op het schema

- In het schema ziet u centraal het vlak waarin de speelruimte wordt beschreven. Er zijn vier thema's die u kunt gebruiken om de grenzen en kansen aan te geven. Hier gaan we zo nader op in.
- Onder het speelveld ziet u een vlak met de theologische perspectieven. Idee is dat deze perspectieven de basis vormen voor uw afwegingen. U begint dan ook het beste door op te schrijven wat het theologische perspectief dat binnen uw werkgroep of gemeente de meeste nadruk krijgt (zie de opbrengst van bijeenkomst 2) betekent voor de vier thema's uit het speelveld. Ook hier komen we zo op terug.
- Vervolgens vult u dit aan door naar de kerkelijke perspectieven te kijken (in het schema het rechtervlak). Gebruik hiervoor de opbrengst van bijeenkomst 3.
- Ten slotte betreft u ook de maatschappelijke perspectieven bij uw afweging (opbrengst van bijeenkomst 4 - linkervlak in het schema).

Theologische perspectieven

U heeft in bijeenkomst 2 beschreven vanuit welke theologische perspectief u naar de toekomst en het gebruik van uw kerkgebouw wilt kijken. Dit perspectief bepaalt in belangrijke mate de speelruimte, de mogelijkheden van uw kerkgebouw. Voor alle drie de perspectieven schetsen we als voorbeeld enkele consequenties:

- Nadruk op het aspect **heiligheid**. Ligt in uw gemeente hier de nadruk op, dan beperkt dat de gebruiksmogelijkheden van uw kerkruimte; u zult terughoudend zijn met activiteiten die

die heiligheid makkelijk verstoren. Tegelijk biedt focus op heiligheid ook kansen: uw kerkgebouw als vaste plaats voor de eredienst, voor inkeer, meditatie, ontmoeting met God. In de profilering van uw gemeente en kerkgebouw kunt u hier nadruk op leggen en mensen bewust uitnodigen om hieraan deel te nemen.

Wees niet te snel met het 'buiten de deur houden' van activiteiten die niet direct bij het heilige karakter van uw kerkgebouw passen. Mogelijk kunt u een deel van uw kerkgebouw afscheiden (verbouwing, panelen neerzetten) en inzetten voor andere activiteiten, medegebruik door derden. Of wellicht heeft u bijgebouwen die u daarvoor kunt benutten.

- Nadruk op het aspect **gemeenschap**. Ligt in uw gemeente hier de nadruk op, dan geeft dat ruime gebruiksmogelijkheden; ontmoeting staat centraal in uw visie. Er moet voldoende ruimte zijn voor het vieren van de eredienst, maar op andere momenten kunt u het kerkgebouw makkelijker beschikbaar stellen voor andere activiteiten die bij de kernwaarden van uw gemeente passen.
- Ligt in uw gemeente de nadruk op het aspect **persoonlijke ervaring**, dan zult u de meeste ruimte hebben om uw kerkgebouw te gebruiken voor activiteiten van welke aard dan ook. Wanneer u in uw kerkgebouw ruimte wilt geven voor de individuele ervaring van het heilige, dan kunt u daarvoor bijvoorbeeld een afzonderlijke ruimte creëren, die ook te bezoeken is wanneer er in het kerkgebouw andere activiteiten plaatsvinden.

De speelruimte

Om de speelruimte verder in te vullen, gaat u allereerst na wat het door u gekozen theologisch perspectief betekent voor de vier thema's uit het speelveld:

- **Gastvrijheid:** Wat ziet u als mogelijkheden voor het gebruik van uw kerkgebouw voor missionaire, diaconale en culturele activiteiten? Waar legt u de grens? (Soorten activiteiten, dagdelen, welke ruimtes in de kerk?)
- **Nevengebruik:** Met wie, welke organisaties zou u het kerkgebouw eventueel willen delen? En moeten dat organisaties zijn met verwante doelstellingen of is dat niet nodig? Zijn er grenzen aan soorten activiteiten, soorten organisaties die uw kerkgebouw ook mogen gebruiken?
- **(Her)inrichting:** Is het nodig of zinvol om de kerkruimte anders in te richten? Bijvoorbeeld om het kerkgebouw beter geschikt te maken voor het huisvesten van andere activiteiten? En hoe verhouden zich die aanpassingen tot het vieren van de eredienst?
- **Afstoten:** Stel, het lijkt verstandig om uw kerkgebouw af te stoten. Zijn daar dan randvoorwaarden aan verbonden die samenhangen met uw theologische visie? (Deze invalshoek kunt u achterwege laten als dit voor uw gemeente niet aan de orde is.)

Vervolgens vult u de inhoud van deze vier thema's aan met de door u verzamelde uitgangspunten uit de twee andere dimensies:

- Kerkelijke perspectieven: welke extra kansen en grenzen voegen deze perspectieven toe?
- Maatschappelijke perspectieven: welke extra kansen en grenzen voegen deze perspectieven toe?

Ga voor elk perspectief met elkaar in gesprek om tot overeenstemming te komen wat voor uw gemeente de speelruimte is. Staan alle opties open of geven de verschillende perspectieven beperkingen? U zult merken dat de moeite die het kost om het schema in te vullen ook afhangt van de eenduidigheid van de keuzes die u in de eerdere bijeenkomsten hebt gemaakt. Scherp die keuzes zo nodig aan.

Uw slotdocument

Om de opbrengst van uw beraadslagingen makkelijk verder te brengen (naar een kerkenraad of de gemeente), is het aan te bevelen een slotdocument op te stellen waarin u de belangrijkste conclusies op een rij zet. U kunt hiervoor het stramien uit bijlage 1 van de nota *Speelruimte gezocht* als uitgangspunt

gebruiken. Het slotdocument kan de volgende onderdelen bevatten:

- Enkele praktische gegevens over uw kerkgebouw (zie de hiervoor genoemde bijlage).
- Uw theologische visie op de betekenis en het gebruik van uw kerkgebouw en de kansen en grenzen die daaruit voortvloeien.
- De belangrijkste kansen en beperkingen die voortvloeien uit de twee andere perspectieven (de kerkelijke perspectieven en de maatschappelijke perspectieven).

Het meest praktische is om de opbrengst samen te vatten in een aantal concrete voorstellen.

Bijvoorbeeld:

- We gaan het kerkgebouw vaker openstellen voor de buurt.
- We vinden het niet erg als we zelf met wat minder ruimte genoeg moeten nemen als we anderen daarmee kunnen helpen en/of het de exploitatie van het gebouw verbetert.
- De ruimte waar onze eredienst wordt gehouden blijft altijd intact en toegankelijk.
- We zoeken eerder partners/medegebruikers dan dat we tot afstoten van ons kerkgebouw overgaan.
- We willen wel/geen verhuur voor commerciële activiteiten.
- We gaan onderzoeken wat de mogelijkheden tot samenwerken met andere partijen in stad/dorp zijn.
- Het is prima om het gebouw te verkopen als we maar de garantie hebben dat we er onze samenkomsten kunnen blijven houden.

Hoe verder?

U zult gemerkt hebben dat nadenken over uw kerkgebouw al snel raakt aan alle aspecten van gemeente-zijn. Het ligt dan ook voor de hand om de opbrengst van uw gesprekken in te brengen in het totale beleidsproces van uw gemeente. Mogelijk hebt u daar al vanaf de start voor gekozen. Zoals gezegd is deze handreiking geen stappenplan voor het uitvoeren van een dergelijk beleidstraject. Daar komt meer bij kijken dan we u hier kunnen aanbieden. Kijk voor meer informatie in de slotparagraaf, *Aanvullende bronnen*.

5. Aanvullende bronnen

Deze handreiking is bedoeld om uw gemeente op weg te helpen bij het nadenken over een toekomstgericht gebruik en beheer van uw kerkgebouw. Er is veel meer informatie beschikbaar die voor uw gemeente relevant kan zijn. Welke informatie voor u het meest relevant is, hangt ook samen met uw context en al gemaakte keuzes. We noemen er een paar.

Bent u aan het pionieren of bent u dat van plan, dan is informatie over [nieuwe vormen van kerk-zijn](#) voor u relevant.

Bent u kerk in een dorp en wilt u zich ook profileren als dorpskerk, dan is de informatie van de [Dorpskerkenbeweging](#) voor u van belang.

Wilt u vooral aansluiten bij overheidsbeleid (met name relevant voor gemeenten met een rijksmonument), dan is informatie van de [Rijksdienst voor cultureel erfgoed](#) voor u van belang.

Wilt u zich met name profileren als kerk in de stad, dan is de informatie van het [Beraad grote steden](#) voor u van belang.

Wilt u vooral informatie over het maken van beleid en het schrijven van een beleidsplan, kijk dan op de [website](#) van de Protestantse Kerk. Ook zijn er [trainingen](#) beschikbaar.

Wilt u hulp bij het opstellen van een beleidsplan en het vormen van een visie op het gebruik van uw kerkgebouw, dan zijn daarvoor verschillende mogelijkheden. Neem via info@protestantsekerk.nl contact op voor meer informatie.

Dienstenorganisatie Protestantse Kerk

Joseph Haydnlaan 2a

Postbus 8504

3503 RM Utrecht

Telefoon: (030) 880 18 80

E-mail: info@protestantsekerk.nl